

Віктор КОЗЮК,
Віталіна КУРИЛЯК

ГЛОБАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ*

На початку третього тисячоліття особливо гостро відчувається значний вплив глобалізації, інтернаціоналізації та інтеграційних процесів, які охоплюють увесь світ. Розвиток світової економіки ставить перед національними економіками різноманітні виклики. У цій ситуації провідну роль відіграє вивчення актуальних проблем міжнародної економічної інтеграції та глобалізації.

Саме вирішенню такого завдання присвячена монографія декана факультету міжнародного економіки та менеджменту, завідувача кафедри міжнародного менеджменту ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», доктора економічних наук, професора Д. Г. Лук'яненка «Глобальна економічна інтеграція». В ній автором розкривається комплекс питань міжнародної економічної інтеграції та провідної тенденції розвитку світового господарства на межі XX–XXI століття – глобалізації.

Монографія складається з чотирьох розділів. У книзі послідовно проведено ідею необхідності зміни традиційних методологічних підходів у дослідженні питань інтернаціоналізації та формування глобальної парадигми

© Віктор Козюк, Віталіна Куриляк, 2009.

Козюк Віктор, докт. екон. наук, професор, Тернопільський національний економічний університет, Україна.

Куриляк Віталіна, канд. екон. наук, доцент, Тернопільський національний економічний університет, Україна.

* Лук'яненко Д. Г. Глобальна економічна інтеграція: Монографія. – К.: ТОВ «Національний підручник», 2008. – 220 с.

розвитку у зв'язку з якісними змінами в економічному розвитку, що спричиняються глобалізацією. Рецензована монографія є результатом багаторічних досліджень автором проблем міжнародної економічної інтеграції та глобалізації.

Автор показує багатоплановість природи поняття «інтернаціоналізація» та його розуміння як структурованого процесу, що приводить до формування глобальної економічної системи. На основі аналізу сучасних парадигм глобалізації зроблено висновок, що в найближчому майбутньому не буде вироблено єдиної парадигми. Проте в цих парадигмах увага дедалі більше акцентується на закономірностях глобального соціального розвитку та природі й сутності людини.

У першому розділі монографії на основі аналізу факторів і структури сучасного інтеграційного процесу показано ключову роль інтеграції для ефективного розвитку сучасних підприємств. Доволі ґрунтовно проаналізовано переваги та недоліки горизонтальної, вертикальної та змішаної міжнародної мікроінтеграції та відзначено, що у процесі її розвитку виникають носії глобалізації останніх десятиліть – транснаціональні корпорації. Особливу роль автор відводить основним формам міжнародного економічного регіоналізму (зона преференційної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний та політичний союз), перевагам та недолікам, що виявляються під час існування даних регіональних утворень. На думку автора, економічні інтеграційні об'єднання країн мають регіональну специфіку: вони можуть формуватись «знизу догори», «згори донизу» та через дво- і багатосторонні переговори й асоційовану участь окремих країн у діяльності інтеграційних об'єднань, які вже функціонують, для становлення та розвитку їх конкретних форм характерним є взаємозв'язок цих шляхів. Загалом погоджуючись з автором щодо основних концептуальних позицій з приводу інтеграційних процесів у світі, відзначимо те, що розмежування за принципом, чи країни здійснюють інтеграцію з власних уподобань, чи до цього їх штовхає усвідомлення більш ефективного інтеграційного формату розвитку в умовах глобальних викликів, залишилось без однозначної відповіді. Зокрема, тут слід відзначити, що інтенсифікація інтеграційних процесів у світі цілком кореспондує з рівнем розвитку глобалізації, що підтверджує досвід як еволюції ЄС, так і інших формалізованих інтеграційних угруповань.

Змістовним є другий розділ монографії, присвячений імперативам економічного глобалізму. Підкреслено ключові риси глобальних проблем, які породжують глобальні конфлікти, а також негативну і позитивну роль останніх для економічного розвитку. Автор детально зупиняється на основних тенденціях економічної глобалізації, таких як глобальна корпоратизація бізнесу, глобальна соціокультурна уніфікація. Підтверджується визначення постіндустріального суспільства як такого, де провідною галуззю є послуги, а інвестиційні потоки переорієнтовуються на розвиток «людського капіталу», що обґрунтовано низкою теорій, серед яких особливий інтерес становить відносно нова, особливо для української економічної літератури, теорія «нової економіки». Доволі ґрунтовно автор проаналізував нерівномір-

ність та диспропорційність розвитку економічної глобалізації, що значною мірою підсилюють кризові явища та процеси. Особливу увагу приділено фінансовим кризам, які спричиняють основний вплив на світогосподарський розвиток. Однак, наголошуючи на глибині стресів у сфері глобального розвитку, варто відзначити, що більшість з них потрібно пов'язувати із серйозними прорахунками в макроекономічній політиці, а також у певній неадаптованості сучасної макроекономічної теорії до оперування економіки і макроролітики у складних системах з емірджентними процесами. Брак розуміння ендегенних рис сучасної нестабільності може заохотити занадто безвідповідальну політику, тоді як покладання виключно на фактор глобальних шоків знімає відповідальність з інституцій, що провадять економічну політику.

Важливою складовою книги є третій розділ, де розглянуто сучасні критерії та методологічні підходи національної конкурентоспроможності, які суттєво корегуються в умовах ефективної відкритої економіки та глобалізації. Особливої уваги заслуговує еволюція структури управління корпорацією на глобальному етапі її розвитку. Так, автор виділяє такі явища глобальної інтеграції бізнесу, як метакорпорації, мережеві корпоративні структури, оболонкові корпорації. Однією з переваг цього розділу є узагальнення наявних міждержавних рейтингів та індексів, які дають уявлення про розвиток національного потенціалу в умовах глобалізації, показавши при цьому місце України згідно з кожним із цих показників (індикаторів).

Важливість наголосу на проблемі конкуренції та конкурентоспроможності сьогодні не викликає сумніву з точки зору вибору адекватних методологічних рамок аналізу. Мобільність капіталів, поширення Інтернету та мережеві технології доводять, що в глобальних умовах інформаційного суспільства будь-який системний елемент стає суб'єктом конкуренції, а експансія країн з низькими доходами, але високим рівнем поширення інформаційних технологій формує нову конфігурацію перманентно змагальної економіки та суспільства. У світлі цього, вважаємо за доцільне привернути увагу до проблеми інституційної конкуренції, яку хоч і можна розглядати у цивілізаційному контексті, але потрібно сприймати як важливий фактор системності в дослідженні конкуренції та конкурентоспроможності в глобальних умовах.

У четвертому розділі монографії визначено детермінанти економічного розвитку України як країни, яка утверджується у глобальному світі. У даному контексті одним з найважливіших аспектів є процеси транснаціоналізації української економіки, що, поряд із приватизацією, є одним з основних факторів залучення великого іноземного капіталу. Водночас показано роль ТНК у інтеграції до міжнародних товарних і особливо фінансово-інвестиційних ринків. Також акцент зроблено на передумовах формування транснаціональних промислово-фінансових груп (особливо українсько-російських) та можливих наслідках їх діяльності. Очевидною є проблема втечі капіталу з країни за кордон, що актуалізує модифікацію режиму контролю за експортом капіталу і поверненням валютної виручки. Доволі ґрунтовно висвітлено процес розвитку єроінтеграційного співробітництва Украї-

ни як форми прояву глобальних світових процесів. Підкреслено, що необхідною умовою ефективного економічного розвитку України є продуктивна взаємодія з міжнародними фінансовими організаціями: СОТ, МВФ, Світовим банком, Європейським банком реконструкції та розвитку, перехід від безпосереднього отримання фінансових ресурсів до отримання консультативної та політичної підтримки України з їхнього боку.

Однак є дискусійною позиція автора щодо необхідності запровадження мобілізаційної моделі в Україні. Можливо це зумовлено тим, що не подано чіткого визначення її змісту та, найголовніше, пріоритетів цілепокладання. З нашої точки зору, звуження кількості пріоритетних секторів та їх реальна підтримка можуть дати більший ефект, ніж загальне посилення державного втручання в економіку, як це передбачає мобілізаційна модель у її традиційному визначенні. Також потрібно наголосити на тому, що більшість наявних досліджень щодо обґрунтування пріоритетів розвитку не враховують уже визнаного факту випадковості успіху програм із підтримки окремих секторів та галузей. Зокрема, для подолання цієї проблеми важливим є аналіз і порівняння альтернативних сценаріїв модернізації вітчизняної економіки у глобальному контексті.

Нарешті, варто відзначити як важливий доробок автора його прогноз майбутнього технологічного прогресу. Без цього середньострокові тенденції глобального розвитку у вигляді зростання попиту на первинні ресурси будуть консервувати структуру вітчизняного експорту і робитимуть його інертним до зрушень у сфері трансформації технологічних укладів.

Загалом відзначимо, що рецензована монографія є багатоаспектним дослідженням актуальних проблем глобальної економічної інтеграції, яка характеризується високим науковим рівнем. Книга буде корисною для науковців, практиків, викладачів ВНЗ і студентів.

Стаття надійшла до редакції 30 листопада 2009 р.